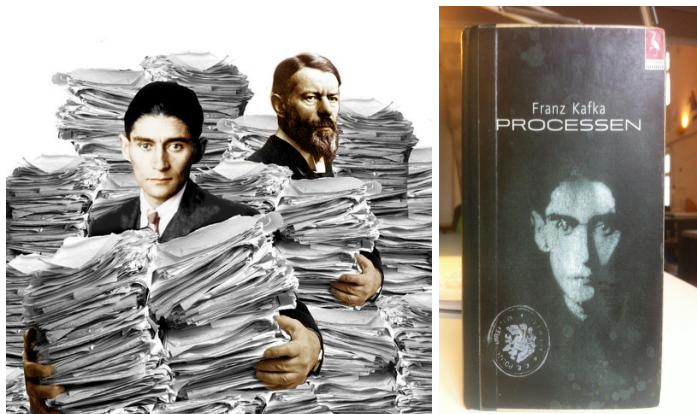

SØNDAGSCITATET – Franz Kafka, *Processen* (1925)

Af Bjørn Fred Jensen

Her er det, et citat fra Kafkas berømte roman. Efterfulgt af min kommentar. Kommentér endelig. God fornøjelse!

“Igen begyndte en pige bag døren at spørge: ‘Titorelli, går han da ikke snart?’. ‘Ti stille!’ råbte maleren hen mod døren, ‘kan I da ikke se, at jeg har et møde med den herre?’. Men pigen stillede sig ikke tilfreds, men spurgte: ‘Skal du da male ham?’. Og da maleren ikke svarede, sagde hun desuden: ‘Vil du ikke nok lade være med at male ham, sådan et grimt menneske’. Der fulgte et virvar af uforståelige bekræftende tilråb. Maleren satte i et spring hen til døren, åbnede den på klem – man så pigernes bedende fremstrakte, foldede hænder – og sagde: ‘Hvis I ikke er stille, smider jeg jer alle sammen ned ad trappen. Sæt jer her på trinene og forhold jer rolige’. Sandsynligvis adlød de ikke med det samme, så at han måtte kommandere: ‘Ned på trinene!’. Først derefter blev der stille. ‘Undskyld’, sagde maleren, da han atter vendte tilbage til K. K. havde knap nok drejet sig i retning af døren, han havde fuldstændig overladt det til maleren, om og hvordan han ville beskytte ham. Han rørte sig næsten heller ikke nu, da maleren bøjede sig ned til ham og hviskede ham i øret for ikke at blive hørt uden for: ‘Disse piger hører også til retten’. ‘Hvad?’ spurgte K., veg til side med hovedet og så på maleren. Men denne satte sig igen på sin stol og sagde halvt i spøg, halvt som forklaring: ‘Det hører jo alt sammen til retten’. ‘Det har jeg endnu ikke lagt mærke til’ sagde K. kort, malerens generelle bemærkning tog alt det foruroligende fra henvisningen til pigerne. Alligevel skævede han et kort øjeblik hen til døren, bag

hvilken pigerne nu sad helt stille på trinene. Kun en enkelt havde stukket et halmstrå ind gennem en sprække mellem brædderne og bevægede det langsomt op og ned.”

(Kafka, *Processen*. s. 161)

Analyse

Vi befinder os i et mikroskopisk, rodet og dårligt isoleret atelier, hvor hovedpersonen Josef K efter anbefaling skal møde maleren Titorelli. K forventer et kort visit og hjælp til den proces, der hænger over hans hoved. Citatet er et godt eksempel på, hvordan K. bliver overrumplet af indtryk, der på ingen måde stemmer overens med, hvad han havde forventet.

Det overordnede plot er, at hovedpersonen K. pludselig en morgen vågner og bliver arresteret uden nogen grund. Han bliver langsomt viklet ind i rettens meningsløse og uoverskuelige procedurer og regler, alt imens han udmattes, ydmyges og umyndiggøres.

I citatet, hvor vi springer ind, foregår der en slags forhandling hen over hovedet på ham: Pigerne, der overvåger samtalen udefra, henvender sig til maleren og beder ham om ikke at male K, fordi han er 'grim'. Men herefter bliver det overladt "til maleren, om og hvordan han ville beskytte ham". K reagerer ikke men sidder næsten passivt i stolen. Man kan let forestille sig ham stirre tomt ud i luften. Fuldstændig blottet for initiativ og modstandskraft.

Maleren 'bøjer sig ned til' K, uden, at K bevæger sig, hvilket fysisk understreger malerens overlegne position og Ks passivitet. Vi ser også pigerne med fremstrakte bedende foldede hænder, da maleren farer ud for at irettesætte dem. Senere i samme kapitel får vi også fortalt, hvordan maleren belærende løfter pegefingern over for K. Andre steder i fortællingen smyger K sig op ad væggen eller bøjer hovedet. Bogen vrirler med disse simple, kropslige beskrivelser, hvilket utrolig effektivt giver historien en uhyggelig aura af underkastelse og ydmygelse.

Oplysningerne om retten, som K jo er kommet for, er præget af tvetydighed. K får at vide, at pigerne også hører til retten. Men så bliver der tilsyneladende trukket lidt i land, da maleren spøgefuldt siger: 'Det hører jo alt sammen til retten'. Og man undrer sig. Hvis alt hører til retten, burde maleren vel sagtens kunne fortælle åbent, at pigerne også gør det? Ganske symptomatisk for fortællingen, får K ingen klare oplysninger. Der bliver ikke etableret nogen forståelse eller tillid mellem maleren og K. Tværtimod bliver K kørt fuldstændig rundt i manegen og det bliver efterhånden mere tydeligt, at maleren er mere ude på at hævde sig og manifestere sin egen

såvel som rettens magt, end at handle efter hvad man normalt ville forstå som retfærdige principper.

Afslutningen på citatet finder jeg særlig gådefuld og foruroligende: En af pigerne "havde stukket et halmstrå ind gennem en sprække mellem brædderne og bevægede det langsomt op og ned". Selvfølgelig, fristes man til at sige, er der sprækker i væggene; alt der har med retten at gøre er 'utæt' og fordærvet. Pigerne forholder sig i, hvad man fornemmer som en midlertidig, men faretruende ro efter malerens irettesættelse. K er tydeligvis, og forståeligt nok, ikke afklaret med situationen. Og idet han skæver (han kigger, men alligevel ikke helt) i pigernes retning, ser han halmstrået bevæge sig gennem revnen. Hvad betyder det mon? Man kunne tolke det som en slags stille og overlegen manifestation fra pigernes side, der siger: 'du slipper ikke for os'. Og hvis man tager den et skridt videre kunne man endda tolke halmstrået på den måde, at pigerne nok har regnet ud, hvad maleren har visket K i øret, men i stedet for at lade K være med den nye erkendelse, der gør ham endnu mere forvirret, så føjer de nådesløst spot til skade ved at stikke halmstrået ind i et rum og en situation, hvor K efterhånden er total passiveret og udsat. Det er næsten som en kniv der stikkes ind i et fuldstændigt magtesløst offer mens den langsomt og pinefuldt hånende køres rundt i såret.

Den franske filosof Gilles Deleuze har sammen psykoanalytikeren Félix Guattari skrevet en ret kendt bog om Kafka. De skriver om K, at han altid handler modigt og aldrig føler skyld. Og hvis man afslutningsvis skal finde noget opløftende ved Processen, så kunne det være, at denne betragtning ganske godt illustrerer en mere eksistentiel pointe: at vi mennesker har en meget stærk tendens til altid at søge efter mening i selv de mest meningsløse situationer. Om det så altid ender godt er en anden sag..